

Г.І. Лановська, к.е.н.,
(Національний Авіаційний університет, Україна)
О.М. Матусова, к.е.н.,
(Київський національний торговельно-економічний університет, Україна)

Вплив Пандемії на безпечність підприємницького середовища в Україні

В дослідженні обґрунтовано необхідність системного оцінювання безпечності підприємницького середовища в умовах Пандемії COVID-19. Наведено результати застосування інтегрального показника для оцінювання безпеки підприємницького середовища в Україні.

Належний рівень розвитку та безпеки підприємництва є невід’ємним елементом ринкової системи господарювання та відповідає важливій цілі економічних реформ у державі – створенню ефективної конкурентоспроможної економіки, яка забезпечує високу якість життя населення та є однією з найважливіших умов економічної та соціальної безпеки країни. Вагомою є також роль економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах зростання відкритості економіки та підвищення її залежності від глобальних процесів, що все більшою мірою формуються під впливом невизначеності та ризику. У свою чергу від ефективності заходів системи державного регулювання підприємницької діяльності залежить формування умов, необхідних для активізації підприємництва в країні.

COVID-19 став одним з таких глобальних викликів, які випробовують на міцність економічну систему країни, рівень її безпеки та здатність державних органів управління його забезпечити. Він змусив бізнес адаптуватися до швидкої зміни підходів в діяльності, реагувати на нові пріоритети та виклики – ризики порушення цілісності суб’єкта господарювання, прийняття рішень в умовах реального часу, раптові кількісні зміни – системні загрози безпеці, які викликають необхідність впливати на них невідкладно і, таким чином, формувати підвалини безпечної діяльності та майбутнього конкурентоспроможного розвитку.

Захищеність економічних інтересів підприємств в умовах Пандемії виявилася пріоритетним завданням не лише на рівні підприємств, а й на рівні держави і визначила необхідність пошуку ефективної системи оцінювання безпечності середовища задля ситуативного моніторингу і вчасного реагування.

Стан безпечності підприємницького середовища є багатоаспектним комплексним поняттям, для оцінювання якого неможливо запропонувати єдиного універсального показника. Можливо стверджувати, що в основі будь-яких методів оцінювання цього стану дослідники змушені покладатися на абстрактні моделі, які не дозволяють повною мірою описати складну реальність економічних взаємовідносин, що виникають між суб’єктами підприємництва та їхніми причетними особами (стейкхолдерами), а також дію усіх чинників впливу на безпеку цих суб’єктів. Під час оцінювання економічної безпеки підприємництва доцільно використовувати сукупність індикаторів – конкретних

показників, числові значення яких свідчать про рівень (стадію) розвитку явища, яке вони характеризують. Крім того, необхідно зазначити, що, як правило, індикатор відображає лише один з аспектів (сторін) розвитку об'єкта дослідження, а під час оцінювання того, чи іншого економічного явища важливо не лише передбачити найбільш адекватні показники-індикатори, але й обґрунтувати їх числові порогові значення, перевищення яких свідчить про критичну зміну параметрів об'єкта.

У зв'язку з цим для розв'язання прикладних задач оцінювання безпеки підприємницького середовища країни, керуючись принципом прагматичності, можливо запропонувати спрощену модель інтегрального показника, яка базується на загальнодоступних статистичних даних – індексах Світового банку – кількісних показниках, що обчислюються за загальновизнаними методиками і відкрито публікуються в мережі Інтернет [2].

Формула для обчислення інтегрального показника безпечності підприємницького середовища в країні [1]:

$$\begin{aligned}
 \Pi &= \frac{1}{2} \times [(I_1 \times I_2) + (I_2 \times I_3) + \dots + (I_6 \times I_1)] \times \sin 60^\circ / \frac{1}{2} \times 6 \times \sin 60^\circ = \\
 &= [(I_1 \times I_2) + (I_2 \times I_3) + \dots + (I_6 \times I_1)] / 6
 \end{aligned}
 \tag{1}$$

де Π – інтегральний показник безпечності підприємницького середовища в країні;

$\Pi_1, \Pi_2, \dots, \Pi_6$ – індекси, що використовуються у моделі інтегрального показника, усього – 6 індексів: індекс економічної свободи; індекс легкості ведення бізнесу; індекс ефективного державного управління; індекс людського розвитку, індекс глобальної конкурентоспроможності країн та глобальний інноваційний індекс.

Проведене дослідження щодо безпечності підприємницького середовища в Україні за 2015-2020 роки (рис. 1), вказує на нестабільну динаміку, так у 2019-2020 роках даний показник значно зростає і складає на кінець досліджуваного періоду 0,346. Значний вплив на зростання даного показника відбулося за рахунок зростання показника рівня (якості) життя в країні, так з 2015 року на кінець 2020 року даний показник зріс на 4,28 в. п., але згідно звіту Всесвітнього банку, хоча цей показник вищий серед країн з подібним рівнем економічного зростання, але водночас Україна за останні 10 років перебуває нижче середнього рівня Європи та Центральної Азії.

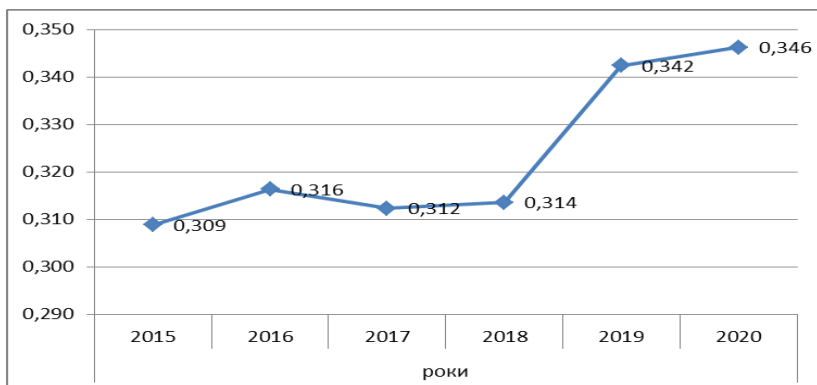

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника безпечності підприємницького середовища в Україні

Слід зазначити, зростання рівня наявності базових економічних свобод, де Україна посіла 64 сходинку, що порівняно з 2019 роком на сім сходинок вище, враховуючи те що тільки у 2015 році країна потрапила до першої сотні досліджуваних країн. За підсумками 2019 року в Україні значно зріс показник сприятливості організаційних умов для ведення бізнесу, так країна піднялася на 13 позицій в рейтингу економічної свободи і зайняла 134 місце з 180. Негативним фактором виступає те, що країна входить в категорію країн «переважно невідільні» разом із Беніном (133 місце) і Пакистаном (135 місце).

При дослідженні ресурсного забезпечення, розвитку інфраструктури та інновацій виявлено слабкі сторони для України: політичне середовище (105) і бізнес довкілля (104), політична і операційна стабільність (123), верховенство закону (109) і простота врегулювання неплатоспроможності (117), валове нагромадження капіталу (102), ВВП на одиницю використання енергії (117), інвестиції (121), позики мікрофінансування бруто (78), ринкова капіталізація (71) і угоди з венчурним капіталом (64), витонченість бізнесу (54): індикатор «СП - стратегічні альянси» (113), творчі результати (44): показник «Національні художні фільми» (99).

Отже, враховуючи складні соціально-політичні процеси в країні, зміна уряду у 2020 році, зростання активних політичних протистоянь, недооцінка спочатку реальної загрози пандемії, як наслідок запровадження спонтанних карантинних обмежень державою призвели до загострення напруги з середнім та малим бізнесом. Сьогодні існують реальні загрози щодо відкритості світу та міжнародного співробітництва, але в цілях вирішення медичних завдань у ході пандемії показали перспективність міжнародного співробітництва щодо узгодження на інтернаціональному рівні проєктів в області НІОКР, ефективного протистояння Пандемії, а також вирішення важливих соціальних питань як сьогодні так і в майбутньому.

Слід, зазначити, що дослідження вказує на закономірність щодо залежності між рівнем безпечності підприємницького середовища та часткою

підприємств – банкрутів в країні: чим безпечніше середовище, тим нижче кількість підприємств-банкрутів, а також із зростанням безпечності середовища кількість банкрутств зменшується експоненціально. Так, в Україні за 2018 рік було відкрито 22403 справи щодо визнання підприємств банкрутом, з них: відкрито провадження у справі – 14350; у 2019 році було відкрито 18065 заяв щодо визнання підприємства банкрутом, з них: відкрито провадження у справі 12625; у 2020 році відкрито 20072 справ, з них: відкрито провадження у справі – 13111, так зростання кількості збанкрутілих підприємств у 2020 році відбулося в розрізі з закономірністю, в зв'язку з форс-мажорними обставинами тобто закриттям підприємств в результаті Пандемії.

Висновки

Найбільш проблемними факторами для ведення бізнесу в Україні визначено: корупцію, ускладнений доступ до фінансів, інфляцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, неефективну державну бюрократію, складність податкового законодавства, регулювання валютного ринку, часту зміну урядів, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я, недостатню освіченість і погану етику робочої сили.

Список літератури

1. Blakyta G., Matusova O., Lanovska H., Adamenko V. Integral assessment of business environment security // Problems and Perspectives in Management. 2017. № 4. Vol. 15. P. 280-292
2. Світовий банк в Україні// Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
3. Судова статистика // Офіційний веб-портал «Судова влада України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.
- Lanovska H., Blakyta G., Matusova O., Adamenko V. Integral assessment of business environment security // Problems and Perspectives in Management. 2017. № 4. Vol. 15. P. 280-292.